

**MASARYKOVA UNIVERZITA
EKONOMICKO-SPRÁVNÍ FAKULTA**

**Změny bankovní legislativy
od roku 2006**

Seminární práce do předmětu Bankovníctví

Vypracovala: Miroslava Šikulová

Datum odevzdání: 4. května 2007

Změny bankovní legislativy od roku 2006

Legislativa podléhá neustálému vývoji. Někdy jde o doplnění nedostačujícího původního zákona, případně o zcela zásadní změny regulované oblasti, jindy třeba jen o změnu v názvosloví nebo jiné „kosmetické“ úpravy. Bankovní legislativa není výjimkou.

Tato práce se zabývá změnami tří zákonů od začátku loňského roku:

- zákona č. 21/1992 Sb. o bankách (dále jen zákon o bankách),
- zákona č. 6/1993 Sb. o České národní bance (dále jen zákon o České národní bance) a
- zákona č. 124/2004 Sb. o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech (dále jen zákon o platebním styku)

Zákon o bankách

Zákon o bankách nabyl účinnosti 1. února 1992. Upravuje vztahy související se vznikem, podnikáním a zánikem bank se sídlem na území České republiky, včetně jejich působení mimo území České republiky, a dále některé vztahy související s působením zahraničních bank na území České republiky (§ 1) – jedná se především o zakládání poboček a případné využití principu jednotné licence.

Za dobu své platnosti byl zákon do prvního čtvrtletí 2007 28krát změněn, z toho bylo od roku 2006 vydáno sedm novel.

První změnou v roce 2006 byl zákon č. **56/2006 Sb.** (2. 2. 2006), který pouze doplnil nedostatky, za které může být banka Českou národní bankou sankcionována, a to o porušení povinností stanovených Občanským zákoníkem pro uzavírání smluv o finančních službách uzavíraných na dálku (§ 26 odst. 3 písm. h).

Více úprav proběhlo na základě zákona č. **57/2006 Sb.** (2. 2. 2006), který mimo jiné nahradil pojem „dozor“ za „dohled“. Do tohoto zákona je také zapracováno sjednocení dohledu nad finančními trhy, neboť Česká národní banka při výkonu dohledu na konsolidovaném základě již nespolupracuje „s orgány dohledu nad finančními institucemi v České republice“ (tato část textu byla vypuštěna), nadále spolupracuje s orgány dohledu nad bankami a finančními institucemi v zahraničí (§ 26c odst. 3)

Další zásadní změnou bylo, že aby mohla Česká národní banka rozhodnout např. o udělení (§5) či změně (§ 40) licence, zavedení nucené správy (§ 30) nebo odejmutí licence (§ 34),

nemusí již žádat o stanovisko Ministerstva financí. Místo toho jej o pravomocných rozhodnutích týkajících se těchto náležitostí informuje (§ 40 odst. 8).

Další novinkou je, že banka na písemné vyžádání poskytne zprávu o záležitostech týkajících se klienta, které jsou předmětem bankovního tajemství, bez souhlasu klienta i finančnímu arbitrovi (§ 38 odst. 3 písm. d). Původně zde bylo uvedeno Ministerstvo financí a Komise pro cenné papíry při výkonu zákonem stanoveného dozoru.

Zákon č. **62/2006 Sb.** (3. 2. 2006) zrušil zákaz vydávání elektronických peněžních prostředků bez bankovní licence a vynechal definici elektronických peněžních prostředků (§ 2). Mimo to došlo k několika méně významným úpravám.

Zákon č. **70/2006 Sb.** (3. 2. 2006) doplnil možnost, kdy může být porušena povinnost mlčenlivosti, a to v případě provádění mezinárodních sankcí za účelem udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, ochrany základních lidských práv a boje proti terorismu (§ 25a odst. 4 písm. f).

Zákon č. **443/2006 Sb.** (21. 6. 2006) připojil k zákonu o bankách přechodné ustanovení týkající se výplat z Fondu pojištění vkladů. V něm se stanoví, že každému vkladateli Pragobanky, a. s., Universal banky, a. s., Moravia banky, a. s., Kreditní banky Plzeň, a. s., Plzeňské banky, a. s. a Union banky, a. s. (všechny v konkurzu) Fond pojištění vkladů vyplatí dodatečnou náhradu za veškeré pohledávky z jeho vkladů vedených u těchto bank ke dni zahájení správního řízení o odnětí povolení působit jako banka až do výše 4 milionů Kč. Vyplacená dodatečná náhrada je snížena o již vyplacenou náhradu. Náhrada za pohledávky z anonymních vkladů se poskytne pouze v případě, že byla pohledávka řádně přihlášena v konkurzním řízení.

Veškeré změny doplněné tímto zákonem zrušil letošní náleží ústavního soudu č. **37/2007 Sb.**

Zákon o střetu zájmů č. **159/2006 Sb.** (16. 3. 2006, účinnost od 1. 1. 2007) mezi instituce, které si mohou od banky bez souhlasu klienta písemně vyžádat informace podléhající bankovnímu tajemství, je doplněn orgán příslušný rozhodovat o porušení povinnosti veřejných funkcionářů (§ 38 odst. 3 písm. k). Za tuto zprávu bance náleží úhrada věcných nákladů (§ 38 odst. 5).

Novela zákona č. **189/2006 Sb.** (14. 3. 2006, účinnost od 1. 1. 2007), která mění některé právní předpisy v souvislosti s přijetím zákona o nemocenském pojištění, pouze upravila formulaci další instituce, který smí od banky žádat informace, které jsou předmětem bankovního tajemství, a to orgánů sociálního zabezpečení (§ 38 odst. 3 písm. f).

Shrnutí

I přes poměrně vysoký počet novel nedošlo k mnoha zásadním změnám. K těm výraznějším patří zrušení povinnosti České národní banky žádat o stanovisko Ministerstvo financí a změnu orgánů mající přístup k důvěrným informacím týkajících se klientů.

Zákon o České národní bance

Zákon o České národní bance nabyt účinnosti 1. ledna 1993. Upravuje organizaci a působnost České národní banky.

Byl celkem 13krát novelizován, z toho třikrát v loňském roce.

Zákon č. **62/2006 Sb.** (3. 2. 2006) mezi hlavní cíle centrální banky zařadil vykonávání dohledu nad činností institucí elektronických peněz, poboček zahraničních institucí elektronických peněz podnikajících na území České republiky na základě jednotné licence, konsolidačních celků, jejichž součástí je instituce elektronických peněz se sídlem na území České republiky, a jiných osob, které vydávají elektronické peníze (§ 2 odst. 2 písm. e). Tento bod byl však zrušen zákonem č. 57/2006 Sb.

Pokud banka (v zákoně č. 57/2006 banka, pobočka zahraniční banky nebo spořitelna a úvěrní družstvo) nedodrží stanovenou povinnou minimální rezervu, je Česká národní banka oprávněna účtovat jí z částky, o kterou není stanovená povinná minimální rezerva naplněna, úrok ve výši odpovídající dvojnásobku platné lombardní sazby (místo diskontní sazby) (§ 26).¹

Stejně jako zákon o bankách, byl i tento právní předpis ovlivněn zákonem č. **57/2006 Sb.** (2. 2. 2006). Jak již bylo uvedeno výše, pojem dozor byl nahrazen pojmem dohled. I zde je zapracováno sjednocení dohledu nad finančními institucemi a to hned v prvním paragrafu, který zní: „Česká národní banka je ústřední bankou České republiky a orgánem vykonávajícím dohled nad finančním trhem“ (§ 1).

To, co se původně týkalo bankovníctví, je v novele zákona rozšířené na celý finanční trh, např. „Česká národní banka plní poradní funkce vůči vládě v záležitostech měnově politické povahy a finančního trhu“ (§ 10 odst. 2).

¹ V současné době jsou povinná minimální rezerva stanovena na 2 %, lombardní sazba 3,5 % a diskontní sazba 1,5 %.

Body, které se dříve týkaly pouze bank, se díky této novele týkají i zahraničních bank a spořitelních a úvěrních družstev, např. Česká národní banka řídí zúčtování těchto institucí (§ 2), stanoví pro ně pravidla obezřetného podnikání (§ 24), k plnění svých úkolů od nich vyžaduje potřebné informace a podklady (§ 41 odst. 2) apod.

Původní bankovní dohled nad činností bank je rozšířen a je tedy vykonáván nad osobami působícími na finančním trhu. Nově je uzákoněné, že centrální banka provádí také analýzy vývoje finančního systému, pečuje o bezpečné fungování a rozvoj finančního trhu v České republice a přispívá ke stabilitě jejího finančního systému jako celku (§ 2 odst. 2 písm. d).

Následující odstavec o spolupráci České národní banky se zahraničními a mezinárodními institucemi prošel změnou terminologie.

Vzhledem k tomu, že byla zrušena Komise pro cenné papíry, odpadly České národní bance povinnosti uvedené dříve v § 3 odst. 6 až 8, týkající se např. informování Komise o obchodech s investičními nástroji nebo o zahájení řízení, jehož předmětem je uložení opatření k nápravě a sankcí.

Nově je vložen § 3a, který zavazuje Českou národní banku podávat Poslanecké sněmovně nejméně jedenkrát ročně k informaci zprávu o finanční stabilitě.

K funkcím bankovní rady, což je nejvyšší orgán České národní banky, bylo připojeno rozhodování o rozkladech proti rozhodnutím České národní banky v prvním stupni (§ 5 odst. 2 písm. h).

Kromě toho, že centrální banka předkládá vládě návrhy zákonných úprav v oblasti měny, peněžního oběhu, peněžního trhu, platebního styku a zákonných úprav týkajících se své působnosti a postavení, spolu s Ministerstvem financí předkládá také návrhy zákonných úprav devizového hospodářství a regulace vydávání elektronických peněz. Dříve se spolu s Ministerstvem financí podílela pouze na tvorbě návrhů zákonných úprav v oblasti bankovníctví (§ 37 odst. 2).

Nově s Ministerstvem financí spolupracuje na přípravě návrhů zákonných úprav v oblasti finančního trhu (§ 37 odst. 3).

Zcela přeformulovaný je § 44, který se týká dohledu centrální banky:

(1) Česká národní banka vykonává dohled nad

a) bankami, pobočkami zahraničních bank, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pobočkami zahraničních institucí elektronických peněz a jinými

- osobami, které vydávají elektronické peníze, podle zvláštních právních předpisů 9a) a nad bezpečným fungováním bankovního systému,
- b) obchodníky s cennými papíry, emitenty cenných papírů, centrálním depozitářem, jinými osobami vedoucími evidenci investičních nástrojů, investičními společnostmi, investičními fondy, provozovateli vypořádacích systémů, organizátory trhů s investičními nástroji a dalšími osobami, o nichž tak stanoví zvláštní právní předpisy upravující oblast podnikání na kapitálovém trhu 9b) ,
 - c) pojišťovnami, zajišťovnami, penzijními fondy a dalšími osobami působícími v oblasti pojišťovnictví a penzijního připojištění podle zvláštních právních předpisů 9c) ,
 - d) bezpečným, spolehlivým a efektivním fungováním platebních systémů podle zvláštního právního předpisu 9d) ,
 - e) činností jiných osob, které mají povolení podle zvláštních právních předpisů 9e) .

(2) Dohled zahrnuje

- a) rozhodování o žádostech o udělení licencí, povolení a předchozích souhlasů podle zvláštních právních předpisů,
- b) kontrolu dodržování podmínek stanovených udělenými licencemi a povoleními,
- c) kontrolu dodržování zákonů, jestliže je k této kontrole Česká národní banka tímto zákonem nebo zvláštními právními předpisy zmocněna, a kontrolu dodržování vyhlášek a opatření vydaných Českou národní bankou,
- d) získávání informací potřebných pro výkon dohledu podle zvláštních právních předpisů a jejich vymáhání, ověřování jejich pravdivosti, úplnosti a aktuálnosti,
- e) ukládání opatření k nápravě a sankcí podle tohoto zákona nebo zvláštních právních předpisů,
- f) řízení o správních deliktech a přestupcích.

V § 45, týkajícího se provádění kontrol, je doplněn druhý odstavec, kde je zakázáno, aby zaměstnanec České národní banky vykonával dohled formou kontroly na místě, pokud je osobou blízkou vůči kontrolované osobě nebo osobě, která má v kontrolované osobě postavení, které by mohlo ovlivnit jeho činnost.

Nově se zřizuje výbor pro finanční trh jako poradní orgán bankovní rady pro oblast dohledu nad finančním trhem. Má sedm členů, kterými jsou

- předseda výboru, místopředseda výboru a další člen výboru (jejich funkční období je tři roky), zvolení rozpočtovým výborem Poslanecké sněmovny na návrh profesních a zájmových organizací sdružujících účastníky finančního trhu,
- člen bankovní rady jmenovaný a odvolávaný bankovní radou (plní funkci tajemníka výboru),
- dva vedoucí zaměstnanci Ministerstva financí jmenovaní a odvolávaní ministrem financí a

- finanční arbitr.

Za výkon své funkce členům výboru nenáleží odměna (§ 45a). Výbor se schází pravidelně alespoň dvakrát ročně. Jednání se může zúčastnit guvernér České národní banky a ministr financí (§ 45b).

Výbor sleduje a projednává obecné koncepce, strategie a přístupy k dohledu nad finančním trhem, významné nové trendy na finančním trhu, v jeho dohledu nebo regulaci, systémové otázky finančního trhu a výkonu dohledu nad ním. V těchto oblastech je výbor oprávněn předkládat bankovní radě a Ministerstvu financí svá stanoviska a doporučení.

Česká národní banka informuje výbor alespoň dvakrát ročně o hlavních aktivitách v oblasti dohledu nad finančním trhem v uplynulém období včetně vydaných rozhodnutí. Učiní tak i na žádost výboru; stejnou informační povinnost má na žádost výboru i Ministerstvo financí a finanční arbitr (§ 45c).

Česká národní banka každoročně vypracovává a nejpozději do 30. června následujícího roku předkládá Poslanecké sněmovně, Senátu a vládě k informaci zprávu o výkonu dohledu nad finančním trhem. Před předložením zprávy o výkonu dohledu musí její návrh projednat výbor, který má právo připojit k ní své vyjádření (§ 45d).

Výrazně změněn je § 46, který je doplněn zcela novými § 46a až § 46f, zabývající se správními delikty. Vzhledem k rozsahu zde nebudou rozepsány.

Možná stojí za zmínku, že pokuty za správní delikty uložené Českou národní bankou vybírá a vymáhá místně příslušný finanční úřad. Příjem z pokut je příjmem státního rozpočtu. (§ 46f odst. 7). Narozdíl od toho, správní poplatky za úkony České národní banky jsou příjmem České národní banky (§ 49a).

Již před účinností této novely nemohli zaměstnanci České národní banky vykonávat podnikatelskou činnost bez souhlasu bankovní rady. Toto omezení bylo nyní upřesněno: nevztahuje se na správu vlastního majetku a činnost vědeckou, literární, publicistickou, uměleckou a pedagogickou. Při těchto všech činnostech jsou zaměstnanci České národní banky povinni dbát, aby nedocházelo ke střetu zájmů nebo zneužití informací získaných při výkonu jejich funkce v České národní bance (§ 50 odst. 3).

Zaměstnanci České národní banky jsou povinni dodržovat pravidla profesionální etiky stanovená etickým kodexem České národní banky, který schvaluje bankovní rada (§ 50 odst. 4).

Nejnovější novelou je zatím zákon č. **230/2006 Sb.** (25. 4. 2006), který změnil pouze jediné ustanovení: Česká národní banka může předávat Českému statistickému úřadu pro statistické účely individuální údaje, které získala k plnění svých úkolů, jestliže je to nezbytné ke splnění závazků z mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána (§ 41 odst. 7).

Shrnutí

Vzhledem k tomu, že jsou uvedené pouze významnější změny, je už z rozsahu zřejmé, že v zákoně o České národní bance došlo k nezanedbatelným změnám. Největší podíl na tom má spojení dohledu nad finančním trhem pod Českou národní bankou, zřízení výboru pro finanční trh a přepracování sankcí za správní delikty týkající se finančního sektoru.

Zákon o platebním styku

Zákon o platebním styku nabyl účinnosti 1. ledna 2003. Zapracovává příslušné předpisy Evropských společenství a upravuje

- provádění převodů peněžních prostředků na území České republiky v české měně a provádění přeshraničních převodů (§ 2 odst. 2),
- vydávání a užívání elektronických platebních prostředků a
- vznik a provozování platebních systémů v jakékoli měně a práva a povinnosti jejich účastníků, jestliže se tyto účastníci dohodli, že se tyto platební systémy řídí právním řádem České republiky, a dále některé povinnosti účastníků platebních systémů provozovaných podle právního řádu některého z členských států Evropské unie a dalších států tvořících Evropský hospodářský prostor (§ 1).

Vzhledem ke své relativně krátké historii byl dosud jen třikrát novelizován – zákonem č. **257/2004 Sb.** (doplnil § 24 odst. 2 o poslední bod), zákonem č. 62/2006 Sb. (viz dále) a zákonem č. **70/2006 Sb.** (stejně jako v zákoně o bankách doplnil možnost, kdy může být porušena povinnost mlčenlivosti, a to v případě provádění mezinárodních sankcí za účelem udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, ochrany základních lidských práv a boje proti terorismu).

Zákon č. **62/2006 Sb.** zapracovává předpisy Evropských společenství, což je také uvedeno hned v prvním paragrafu aktuální verze zákona.

Dodnes platí, že převod je operace prováděná na základě příkazu, který dal příkazce své převádějící instituci za účelem převedení peněžních prostředků ve prospěch příjemce. Změnily se však výjimky, které se za převod nepovažují. Podle novely se za převod

s výjimkou přeshraničního převodu nepovažuje pouze poštovní poukaz podle zvláštního právního předpisu (§ 3 odst. 3). Dříve mezi tyto náležitosti patřila také platba daně a poplatku podle zvláštního právního předpisu, platba pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti podle zvláštního právního předpisu a platba pojistného na všeobecné zdravotní pojištění podle zvláštního právního předpisu.

Elektronickým peněžním prostředkem je platební prostředek, který uchovává peněžní hodnotu v elektronické podobě (§ 15 odst. 2). Z této definice byla vynechána podmínka, že musí být přijímány jako platební prostředek i jinými osobami než jeho vydavatelem, je ale přesunuta do následujícího odstavce.

Změněna byla definice elektronických peněz, ty jsou nyní chápány jako peněžní hodnota, která představuje pohledávku za vydavatelem, je uchovávána na elektronickém peněžním prostředku, je vydávána proti přijetí peněžních prostředků v hodnotě ne nižší, než je hodnota vydávaných elektronických peněz, a je přijímána jako platební prostředek jinými osobami než jejich vydavatelem (§ 15 odst. 3).

Nově je připojeno ustanovení, že přijaté peněžní prostředky nejsou vkladem podle zákona o bankách, pokud jsou osobou oprávněnou vydávat elektronické peníze (zabývají se jimi zcela nové § 18a až § 18f) neprodleně vyměněny za elektronické peníze (§ 15 odst. 4).

Osobami oprávněnými vydávat elektronické peníze jsou pouze

- banky a pobočky zahraničních bank, mají-li v jim udělené licenci uvedenu činnost vydávání a správa platebních prostředků,
- zahraniční banky, pokud je k vydávání platebních prostředků na území České republiky opravňuje jednotná licence podle zákona o bankách,
- spořitelní a úvěrní družstva pro své členy, mají-li v jim uděleném povolení uvedenu činnost vydávání a správa platebních prostředků,
- instituce elektronických peněz,
- zahraniční instituce elektronických peněz, které vykonávají činnost podle tohoto zákona na území České republiky na základě jednotné licence,
- Česká národní banka a
- jiné osoby na základě povolení České národní banky (§ 18a).

Instituce elektronických peněz je akciová společnost nebo evropská společnost se sídlem na území České republiky, která vydává elektronické peníze a které k výkonu této činnosti udělila Česká národní banka licenci (§ 18b odst. 1). Tato instituce nesmí poskytovat úvěry v jakékoli podobě ani nabývat podíl na základním kapitálu nebo hlasovacích právech na jiných osobách nebo nad nimi vykonávat kontrolu (§ 18c odst. 2).

Její kapitál nesmí klesnout pod 35 000 000 Kč, musí mít v poměru ke svým celkovým finančním závazkům z vydaných elektronických peněz neustále k dispozici kapitál ve výši stanovené Českou národní bankou. Tuto výši a složení kapitálu instituce elektronických peněz, způsob jeho výpočtu, pravidla pro výpočet celkových finančních závazků z vydaných elektronických peněz a pravidla pro hlášení o těchto skutečnostech České národní bance stanoví Česká národní banka opatřením (§ 18e).

Novelou došlo ke změně limitů souvisejících s elektronickými penězi. Jiné osoby podle § 18a písm. g) (tzn. osoby neuvedené v předchozích bodech, mající povolení ČNB) mohou vydávat elektronické peníze jen za podmínky, že elektronický peněžní prostředek vydaný držiteli uchovává elektronické peníze v hodnotě odpovídající nejvýše částce 150 eur (dříve 4 500 Kč)

- a buď celková částka závazků vydavatele vyplývající z nevypořádaných částek vydaných elektronických peněz nepřesáhne zpravidla částku odpovídající hodnotě 5 000 000 eur a v žádném okamžiku částku odpovídající hodnotě 6 000 000 eur (dříve 150 000 000 Kč), nebo
- elektronické peníze vydané touto osobou jsou přijímány jako platební prostředek pouze omezeným počtem poskytovatelů služeb (§ 19 odst. 1).

K vydávání elektronických peněz je třeba povolení od České národní banky, místo dřívějšího „předchozího souhlasu“ (§ 19 odst. 3). Z přechodného ustanovení vyplývá, že se předchozí souhlasy České národní banky považují za povolení.

Vydavatel může stanovit minimální hodnotu pro zpětnou výměnu, která nesmí překročit částku odpovídající hodnotě 10 eur (dříve 300 Kč) (§ 20 odst. 2).

Opět jsou zcela nově řešeny správní delikty a sankcionování. Jedná se o § 31a (pořádkové pokuty), § 34a a § 34b (správní delikty). Příjmy z pokut jsou příjmem státního rozpočtu (§ 34b odst. 6).

Shrnutí

Zákon o platebním styku je nejmladším zákonem z uvedených tří právních norem, z čehož vyplývala nutnost měnit a především doplňovat nejen některé body, ale i celá ustanovení. Nejmarkantnější změny proběhly v taxativním výčtu a případně popisu osob oprávněných vydávat elektronické peníze a v rovině správních deliktů.

Použitá literatura

[1] zákon č. 21/1992 Sb. o bankách, včetně aktualizací do 9. 4. 2007

[2] zákon č. 6/1993 Sb. o České národní bance, včetně aktualizací do 9. 4. 2007

[3] zákon č. 124/2004 Sb. o platebním styku, včetně aktualizací do 9. 4. 2007